

gratia: si nascatur pulcher puer à pulchro patre, & dicat, Data est mihi pulchritudo à patre meo.

Et nullus cognoscit filium, nisi pater: neque patrem quis cognoscit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare.] Maius dicit, Non sit cui mirum me omnium esse dominum, quoniam scilicet & aliud maius possim, nempe scire patrem, ac sic ipsum cognoscere, ut & alijs eum possim reuelare. Considera autem, quod superius dixerit patrem reuelasse mysteria paruulis, hic autem quod filius patrem reuelauerit. Vides igitur unam uirtutem patris & filij, siquidem & pater reuelat ac filius.

Venite omnes ad me, qui laboratis & onerati estis, & ego requiescere uos faciam.] Omnes uocat, non solum iudeos, sed & gentiles. Per laborantes intellige iudeos, ut facientes traditiones legis, & in operatione mandatorum legis fatigatos. Per oneratos autem, gentiles onere peccatorum oppressos. Hos igitur quiescere facit Christus. Credere enim & confiteri, & baptizari, quis labor? quomodo autem non & quies, quando quidem & hic nihil sollicitum esse oportet de ijs, quae ante baptismum facta sunt, & alibi quies te susceputura est?

Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animarum uestrarum. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue.] Iugum Christi, humilitas & mititas. Qui igitur se humiliauerit omni homini, requiem inuenit, imperturbatus manens. Sicut uanae gloriae cupidus & arrogans semper in curis est, nolens quoquam minor haberi: sed cogitans quomodo magis glorificetur, & quomodo uincat inimicos. Iugum igitur Christi (humilitatem dico) leue est. Facilius est enim humili naturae nostrae humiliari, quam sublimari. Dicuntur item & omnia mandata Christi iugum leue: quoniam propter futuram retributionem leuia, tamen si ad breue tempus graui uideantur.

CAPUT XII.



Nullo tempore, ibat Iesus sabbatis per segetes: discipuli uero illius esuriebant, & ceperunt uellere spicas, & comedere. At pharisaei quum uidissent, dixerunt illi: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbato. Ille uero dixit eis: Nō legistis quid fecerit Dauid, quum esuriret ipse, & ij qui cum eo erant? Quomodo ingressus sit in domum dei, & panes propositionis ederet, quos ipsi nō licebat edere, neque ijs qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis.] Iterum pharisaei naturalem passionem arguunt, quum ipsi grauius peccent. Dominus per historiam Dauid admonet eos. Ille enim inquit, propter famem maius quiddam ausus fuit. Panes autem propositionis erant duodecim, qui quotidie proponebantur in mensa: sex in dextra parte, sex in sinistra. Quamuis autem & Dauid propheta erat, non tamē ei inde licebat edere, sed sacerdotibus: quāto magis non licebat his qui cum eo erant? attamen propter famem uenia dignus erat: sic igitur & discipuli.

An non legistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum prophanant, & crimine uacant? Dico autem uobis, quod templo maius est hoc in loco.] Lex prohibebat in sabbato operari. Sacerdotes in sabbato & ligna scindebant, & ignem accendebant, atque ita prophanabant sabbatum, hoc est inquinabant, ut uobis uidetur. At dicis mihi, quod bene licebat sacerdotibus: discipuli autem sacerdotes non erant? Dico igitur, quod templo maius est hoc in loco. hoc est, quia ego maior sum templo, & dominus cum discipulis sum: maiorem habent hi potestatem soluendi sabbatum, quā sacerdotes.

Quod si sciretis quid sit: Misericordiam uolo, & non sacrificium: nequaquam condemnassetis infontes. nam dominus est & sabbati filius hominis.] Ostendit eos & imperitos, & nescientes propheticum. Oportebat enim (inquit) misereri esurientibus. Et aliter: Ego filius hominis, dominus sum sabbati, & dierum opifex, & ego ut dominus soluo sabbatum. Intellige autem & iuxta anagogen. Quoniam operarii erant apostoli: messis autem & aristae, credentes. Porro euellabant apostoli & comedebant, hoc est cibum habebant salutem hominum. Hoc autem faciebant in sabbatis, hoc est in ocio maius.

lorum, Pharifaei aut indignabantur: sic & in ecclesia doctoribus docentibus & prodesse cupientibus, pharifaei saepe inuident & aegre ferunt.

• Progressus autem illinc, uenit in synagogam illorum: & ecce homo erat manum habens aridam, & interrogabant illum, dicentes: Num licet sabbatis curare? ut accularent eum. Alij Euangelistae dicunt, quod Iesus interrogauerit phariseos. Dici igitur potest, quod quum inuidi essent, praeuenerint & rogauerint illum, ut dicit Matthaeus. Deinde Christus iterum interrogauit eos, uti ridens eorum caecitatem: id quod ab alijs Euangelistis dicitur. Interrogant igitur eum, ut occasionem habeant ad calumniandum.

At ille dixit eis: Quis erit ex uobis homo, qui habebit ouem unam, & si ea inciderit sabbatis in foueam, nonne apprehendet illam, & eriget? Quanto igitur praestantior est homo oue? atque ita licet sabbatis benefacere. Ostendit eos propter auaritiam, & ut ne priuentur oue, dissoluere sabbatum, propter inuidiam autem non ferre, ut curetur homo: unde hoc loco crudeles eos esse, & contemptores dei, ostendit. Contemnunt enim sabbatum, ut non pereat ouis: immisericores autem sunt, quia hominis cura respuunt.

Tunc dicit homini: Extende manum tuam, & extendit, & restituta est sana sicut altera. Multi & nunc aridas manus habent, hoc est immisericores sunt, & non communicant: sed quando sermone Euangelico docentur, extendunt eas & communicant, quamuis pharifaei, superbi daemones, qui nobis eam amputarunt, propter suam in nos immisericordiam, manus ad misericordiam extendi uolunt.

Pharifaei autem egressi, coeperunt consilium aduersus eum, quomodo illum perderent. At Iesus ubi nouisset, secessit illinc. Inuidebant: nam quando beneficijs afficiuntur, tunc insaniunt. Secedit autem Iesus, eo quod passionis tempus imminabat, parcens interim illis, ne homicidij criminis fiant obnoxij. Temere enim se in pericula obijcere, deo gratum non est. Vide autem, quod signanter dicit, Egressi: nam ut exiuerunt a deo, tunc uoluerunt perdere Iesum. Nullus enim in deo manens, talia uult.

Et sequutae sunt eum turbae multae, & curauit eos omnes, & increpauit eos ne se manifestum faciant. Ut inuidiam illorum demulceret, manifestari non uult. Nihil enim omittebat, quod ad illorum curam pertinebat.

Es. 42. Ut compleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, dicentem: Ecce filius meus, quem elegi: dilectus meus, in quo sibi bene complacuit anima mea. Ponam spiritum meum super illum, & iudicium gentibus annuntiabit. Non contendet, neque clamabit. Introducit & prophetam testem mansuetudinis Iesu. Quaecumque enim (inquit) uoluerunt Iudaei, faciet. Si uoluerint, ut non appareat, faciet etiam istud, & non reluctabitur, ut inanis gloriae audis. Neque clamabit, sed annuntiabit turbis, ne manifestent se: sed & gentibus iudicium annuntiabit, hoc est etiam gentes docebit. Iudicium enim est doctrina & scientia, & diiudicatio boni, uel & futurum iudicium annuntiabit Ethnicis, qui nunquam audierunt de futuro iudicio.

Neque in plateis audiet quis uocem eius. Non enim in medio fori, ut gloriae appetentes: sed in templo, & synagogis, & monte, & iuxta litora docebat.

Arundinem comminutam non confringet, & linum fumigans non extinguet. Poterat (inquit) Iudaeos ut calamus contritum confringere, & iram eorum, ut linum fumigans, hoc est ardens, extinguere: sed noluit quoad dispensatio adimpleretur: & per omnia uincit eos. Hoc enim significat, quod subditur:

Donec eiciat ad uictoriam iudicium. Et in nomine illius gentes sperabunt. Ne enim haberent quod prae texerent, omnia sustinuit, ut postea condemnaret eos, & uinceret nihil contrahentes. Et quidnam est, quod non fecit, ut lucrifaciat illos: sed noluerunt. Unde gentes sperabunt in eum, quoniam Iudaei noluerunt.

Tunc adductus est ad eum daemniacus, caecus ac mutus, & sanauit illum, ita ut caecus ac mutus loqueretur & cerneret. Et obstupuerunt omnes turbae, dicebantque: Num hic est ille filius Dauid? Vias ad fidem occluserat daemon, oculos, aures & linguam: sed Iesus sanat, & filius Dauid a turbis nominatur. Expectabatur enim Christus ex semine Dauid. Et nunc si uideris quempiam, neque quid bonum sit per se intelligentem, neque
alterius

alterius sermones suscipientem, existima illum cæcum & mutum, quem sanarit deus tanto eius corde.

Quæ quum audiissent pharisæi, dicebant: Hic non eijcit dæmonia, nisi in Beelzebul principe dæmoniorū.] Tamen si dominus propter eos secesserat, illi nihilominus etiam procul audientes taxabant: quumq; homines multis afficerentur beneficijs, erant tam inimici, quàm diaboli.

Quum autem sciret Iesus cogitationes illorū, dixit illis: Omne regnum diuisum aduersus sese, desolatur. & omnis ciuitas aut domus diuisa aduersus seipsam, non stabit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus seipsum diuisus est: quomodo igitur stabit regnū eius?] Inuulgando cogitationes illorum, deum se esse comprobauit. Excusat autē se apud illos communibus exemplis, & monstrat insipientiam eorum. Quomodo enim dæmones seipsos eijciunt, quum magis inter se cōueniant? Satan autē dicit aduersarius.

Et si ego in Beelzebul eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciūt? propterea ipsi uestri erunt iudices.] Esto (inquit) quod ego talis sim: filij uestri, hoc est mei discipuli, in quo eijciunt? Nunquid & illi in Beelzebul? Quod si illi diuina uirtute, multo magis ego. Illi enim in nomine meo miracula operantur. propterea illi uos condemnaturi sunt, quia illos uidetis in meo nomine miracula facere, & adhuc me accusatis.

Quod si spiritu dei ego dæmonia eijcio, ergo peruenit ad uos regnum dei.] Hoc dicit, quod si in diuina uirtute ego eijcio dæmonia, ergo ego sum filius dei: & aduent propter uos, ut afficiamini beneficijs, atq; ita peruenit in uos meus aduentus. Hic enim est regnum dei: quid igitur aduentum meum, qui propter uos est, accusatis?

Aut quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa eius diripere, nisi prius liget potētem, & tunc domum eius diripiat?] Tantum (inquit) abest, ut amicos habeam dæmones, ut & aduersarios habeam, & ligem eos qui ante meum aduentum fortes erāt. In domū autē, id est in mundū ingressus Iesus, spolia dæmonū homines abstulit.

Qui non est mecum, contra me est: & qui nō colligit mecum, dispergit.] Quomodo (inquit) Beelzebul mihi cooperaturus est, qui cōtrarium mihi operatur? Ego quidē ueritatem doceo, ille autem malitiam. quomodo igitur est mecum? Et ego quidē congrego homines ad salutem, ille autem dispergit. Notat autē pharisæos, quod se docente, & multis prodesse cupiente, ipsi dispergerent populum ita ne accederent ad se. Vnde ostendit eos re uera dæmonijs plenos.

Idcirco dico uobis: Omne peccatum & conuictum remittetur hominibus, at conuictum in spiritum sanctum non remittetur hominibus. Et quisquis dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur illi: qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei neq; in præsenti, neq; in futuro.] Dicit hoc loco, Omne aliud peccatum, quantumuis inexcusabile sit, utpote scortationem, furtum, & similia, tale esse ut consurgere liceat ad humanam infirmitatem, & sit ueniæ locus: Quādo autem quis uiderit miracula spiritui sancti fieri, & accusauerit ea quasi à diabolo facta, qualem habiturus est ille excusationē? Manifestū est enim scire eū, quod à spiritu sancto fiant, sua autem sponte male operari, quomodo igitur talis ueniā dignus erit? Itaq; Iudæi quādo uiderunt Christum manducantem & bibentem, ac uersantem cum publicanis & meretricibus, aliāq; omnia more filij hominis facientem, & deinde arguerunt eum ut comedonem & uinipotorem: in hoc erant ueniā digni, & neq; pœnitētia super hoc ab eis exigebatur: uidebatur enim rationabiliter offendi. quando autē uiderunt eum operari miracula, & arguerunt, & blasphemauerunt spiritum sanctum, dicentes, hoc dæmoniācum esse: quomodo remitteretur hoc peccatū, nisi pœnitentiā egissent? Et ita discite, quod ille qui blasphemauit in filium hominis, uidens eum humano more uiuere, & dicens, Hic meretricarius est, uorax, & uinipotore, dum Christus hoc facit, Talis enim etsi non pœniteat, de hoc nō irremissibili. reddet rationem. Veniā enim accipit, tanquā qui nō intellexerit illum fuisse deum, eo quod tam occultus fuerit. Qui autem blasphemat in spiritum sanctum, hoc est in spiritualia opera Christi, & dicit ea esse diabolica: nisi pœnitentiam egerit, ueniā non assequetur. Non enim rationabilem causam habuit, ut calumniaretur. Non remittetur igitur

Cap. XII. THEOPHYLACTI ARCHIEP. BVLGAR. IN MATTHAEVM

Luc. 16. tur uel hic, uel alibi. Multi enim sunt, qui hic quidem puniuntur, sed alibi poenae immunes sunt: ut pauper Lazarus. alij autem & hic, & alibi: ut Sodomitae, & hi qui in spiritum sanctum blasphemant. alij uero neque hic, neque alibi: ut apostoli, & praecursor. Nam licet uideantur persecutionem pati, sed non patiuntur illa pro peccatis: sunt enim probationes & coronae.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem putrem, & fructum eius putrem: Ex fructu enim arbor cognoscitur.] Quum Iudaei non possent opera Christi arguere ut mala, Christum facientem illa blasphemabant, ut daemoniacum. Vel & me (inquit) dicite arborem bonam esse: & miracula mea, quaecumque illa sunt, fructum bonum. Vel si me dicitis arborem putrem, manifestum quod & fructus, miracula uidelicet, putres erunt. Verum miracula fructum bonum esse dicitis: igitur & ego bona sum arbor. Omnino enim sicut ex fructu arbor, ita & ego ex miraculis cognoscor.

Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, quum mali sitis?] Ecce (inquit) uos quum arbores malae sitis, fructum malum fertis maledicentes mihi: unde & ego si malus essem, fructus asferrem malos, & non talia miracula. Progeniem uiperarum eos uocat, quoniam in Abraham gloriabantur: ostendit autem quod non sint ex Abraham, sed ex progenitoribus se dignis.

Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo ex bono thesauro emittit bona, & malus homo ex malo thesauro emittit mala.] Quando enim uideris quempiam obsecrare loquentem, scias quod multo plura habeat in corde, quam quae loquitur. Nam ex abundantia effundit se in externa, & thesaurum possidet absconditum. Paruam enim partem declarat. Similiter & bona dicens, plura habet in corde.

Dico autem uobis, quod homines de omni uerbo otioso, quod loquuntur, rationem reddent in die iudicii. Ex sermonibus enim tuis iustificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.] Terret hic nos, quoniam & pro otioso uerbo rationem daturi sumus, hoc est pro mendacio, calumnia, uel inordinato & ridiculo. Deinde ponit testimonium ex scriptura, ne uideatur propria dicere. Ex sermonibus tuis iustificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

Tunc responderunt quidam ex scribis & pharisaeis, dicentes: Magister, uolumus a te signum uidere.] Admirans Euangelista apposuit, tunc. Quum enim obedire illos oporteret propter signa praecedentia, tunc signum petunt. De coelo autem uolunt signum uidere, sicut alius Euangelista dicit: putabant enim, quod signa super terram, potestate diaboli faceret. Mundi enim rector est diabolus. Quid igitur ad haec saluator?

Deut. 32. Respondens dixit illis: Generatio praua & adultera signum quaerit, & signum non
Ionae 2. dabitur illi, nisi signum Ionae prophetae. Quemadmodum enim fuit Iona in uentre ceti tribus diebus ac tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus & tribus noctibus.] Pravam generationem uocat eos, quia dolose semper tentabant: adulteram autem, quia desciscabant a deo, & adhaerebant daemonibus. Signum autem dicit resurrectionem suam, ut admirabile. Postquam enim in cor terrae, in infimum locum infernum descendit, resurrexit. Tres autem dies & tres noctes, a parte intelligas, & non integras. Mortuus enim est in Parasceue, quae ipsa una dies est: & mortuus fuit sabbato, nox autem dominicae ipsum adhuc mortuum apprehendit. Tres igitur dies & noctes, a parte numerantur, quia & sic saepe numerare consueuimus.

Viri Niniuitae surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quod ipsi poenituerint ad praedicationem Ionae. Et ecce plus quam Iona est hoc loco.] Postquam (inquit) Iona exiit a cetis & praedicauit, crediderunt: in me autem, etiam quum surrexero, non credetis. Vnde & condemnabimini a Niniuitis, qui crediderunt seruo meo absque miraculis, quamuis barbari fuerint: uos autem assueti prophetis, uicis signis non creditis mihi domino, quod significat, dicens: Et ecce plus Iona hoc loco.

3. Reg. 10 Regina Aultri excitabitur in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam: quia
2. Para. 9 uenit a finibus terrae, ut audiret sapientiam Solomonis. Et ecce plus quam Solomon hoc loco.] Regina (inquit) a longe uenit, quamuis esset mulier infirma, ut de arboribus & lignis,

lignis, & naturalibus quibusdam audiret: uos autem me, quum ad uos uenerim, & ar-
cana dixerim, non suscepistis.

Quum autem immundus spiritus exierit ab homine, perambulat per arentia loca,
quærens requiem, & non inueniet: tunc dicit, Reuertar in domum meam unde exiui.
& quum uenerit, reperit eam uacantem, & scopis purgatam atq; ornatam. Tunc abit,
& adiungit sibi septem alios spiritus sceleratiores: & ingressus inhabitat illic: & fiut po-
strema hominis illius peiora primis. Sic erit & generationi huic peruersæ. Ostendit il-
los usq; in extremam perditionem uenisse, quod ipsum non susceperint. Et sicut qui à
dæmonijs liberati fuerint, si ignaui fuerint, deterius habent: ita & uestra generatio à dæ-
monio tenebatur, quum idola adoraret: sed per prophetas eiectus est ille dæmon.
Veni autem & ego, mundare uos magis uolens: sed quia repulistis me, & interime-
re uultis, ut grauius peccantes, grauius etiam puniæmini. Et extrema captiuitas uestra
grauior erit quàm prima. Tu autem intellige & hoc, quod per baptismum eiecitur spiri-
tus, & uadit ad loca inaquosa & animas non baptizatas: sed in illis non inuenit requiẽ.
Requies autem est dæmoni, baptizatos turbare per mala opera, quoniam non baptiza-
tos iam habet: conuertitur igitur ad baptizatum cum septem spiritibus. Sicut enim se-
ptem sunt dona spiritus, ita ediuerso septem sunt malitiæ spiritus. Quum autem ingres-
sus fuerit in baptizatum, deterior fit calamitas. Prius enim spes erat per baptismum esse
purgatum, postea autem nō est spes secundi baptismi, nisi per poenitentiam, quæ ualde
laboriosa est.

Adhuc autẽ loquente illo ad turbas, ecce mater eius & frater eius stabant foris, quæ-
rentes ei loqui. Humanum quid uolebat ostendere mater, quod ut in filium potesta-
tem habeat: nihil enim magnum adhuc de eo intelligebat, propter hoc ipso adhuc
loquente uolebat ad se illum attrahere, quasi ambitiosa tanto sibi filio subdito. Quid
igitur Christus? quoniam intentionem eius sciebat, audi quid dicat.

Dixit autem quidam illi: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes tibi lo-
qui. At ille respondens, dixit ei qui sibi renunciauerat: Quæ est mater mea, aut qui sunt
fratres mei? & extendens manum suam ad discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fra-
tres mei. Quisquis enim fecerit uoluntatem patris mei, qui est in cœlis, ipse meus frater
& soror, & mater est. Non iniuria afficiens matrem hæc dixit, sed corrigens mentem
eius gloriæ audiam & humanam. Non enim dixit, Non est mea mater: sed si non fecerit
uoluntatem dei, nihil ei proderit, quod me genuit. Non enim negat naturalem cognati-
onem, sed apponit etiam eam quæ est per uirtutẽ. Nullus enim indignus, à cognatio-
ne utilitatem capit. Igitur correcto uanæ gloriæ morbo, iterum obedit matri uocanti.
Dicit enim Euangelista.

CAPVT XIII.



In die uero illo egressus est Iesus è domo, & sedit iuxta mare: Et congrega-
tæ sunt ad illũ turbæ multæ, ita ut ipse nauim ingressus federet, & uniuer-
sa turba in litore stabat. Sedit in nauì, ut omnes auditores in faciẽ habe-
ret spectantes, & omnes commodius audirent. Sanè è mari piscatur eos
qui in terra.

Et loquutus est eis multa in parabolis. Simplicibus turbis absq; parabola in mon-
te loquutus est: his autem in parabola, utpote dolosis pharisæis, ut si non intelligat, quæ-
rant & discant. Præterea ut indignis nō oportebat doctrinas eis proponere nudas. Nō
oportet enim margaritas ante porcos mittere. Primam autem parabolam ponit, quæ
auditorem faciat attentorem.

Ecce exijt qui seminabat ad seminandum. Seipsum dicit satorem, semen autem
uerbum. Exijt autem non loco, nam ubique erat, sed secundum illud quod nobis pro-
pior factus est per carnem, dicitur egredi è finibus paternis. Exijt autem ad nos, quoni-
am nos ad ipsum intrare non potuimus. Et ad quid faciendum exijt? Num ut exurat
terram propter spinas? num ut puniat? Minime, sed ut sementem faciat. Semen autem

Quare Chri-
stus in parabo-
lis loquitur.